

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
 Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.
 Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.
 Contrib. Luisterkr. f 1,—. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

ER IS GEEN BEHOEFTE AAN

In „het Parool” van 28 april komt een uitvoerig artikel voor over de achterstelling van het Humanistische Thuisfront, de organisatie die met haar vormingscentrum en militaire tehuizen aan de buitenkerkelijke militair geestelijke verzorging aanbiedt. We hebben op deze plaats enkele malen gesignaleerd, hoe of de huidige minister van defensie hierover denkt. Hij is er niet tegen, maar van een behoefte om aan de humanistische verzorgers ook toegang tot de kazernes te verlenen, is hem bepaaldelijk niets gebleken. Ook nu weer willen we er op wijzen, dat ditzelfde „argument” gebruikt is, toen humanisten hun werk voor de buitenkerkelijken in arbeiderskampen en gevangnissen wilden gaan verrichten en hoe de cijfers in duidelijke taal aangaven, hoe weinig steekhoudend deze opvatting ten slotte bleek te zijn.

Dat kan niet anders bij een volk als het onze, waarbij naar huidige schatting zeker een vijfde deel niet meer tot een kerk behoort. Nog steeds wordt er in allerlei instanties vanuit gegaan, dat het niet behoren tot een kerk eigenlijk een onvolledigheid is, een gebrek. Het wordt nog niet erkend, dat er miljoenen mensen zijn die hun levensovertuiging niet baseren op het christendom, maar die toch niet „niets” zijn. Een man als Gerhard Szczesny, die het opzienbarende boek „De toekomst van het ongelooft” heeft geschreven, waarvan binnenkort ook in Nederland een vertaling verschijnt, wijst er niet ten onrechte op, dat nog steeds de illusie wordt volgehouden, dat onze Westerse wereld een christelijke wereld is, en dat we in een christelijke staat leven. Dat zit er bij

de meesten zo diep in, dat wanneer men dat christelijke gelooft niet meer belijdt, men zich zelf als een uitzondering beschouwt.

Het gevolg van deze illusie is ook, dat zodra humanisten en buitenkerkelijken zich aanmelden, en hun deel van het werkterrein opeisen, de anderen onmiddellijk weten te verklaren, dat daar geen behoefte aan is. En op grond van deze overtuiging worden bij allerlei gelegenheden de buitenkerkelijke organisaties achtergesteld en zonder blikken of blozen het werken onmogelijk gemaakt. Waar anderen voor hun arbeid een beroep kunnen doen op de medewerking van de overheid, ook in financieel opzicht, wordt in vele gevallen de humanistische organisatie of niet erkend of geen steun verleend. Dit komt wel zeer sterk tot uitdrukking in de cijfers voor subsidie aan militaire tijdschriften, die op de defensiebegroting zijn uitgetrokken. Voor de drie katholieke bladen is een bedrag van f 58.500,— beschikbaar, voor de twee protestantse f 47.500,— en voor het humanistische blad niets. Dat hoeft dan ook niet, want enkele jaren geleden is dit uitstekende orgaan, dat onder de titel „Zó” verscheen opgeheven, omdat er geen geld voor was. Dat daardoor voor de twintig procent buitenkerkelijke militairen alleen maar de mogelijkheid bestaat de andere bladen te lezen, is een bijkomstigheid, waar minder op gelet wordt. En dat hier weer een flinke portie achteruitstelling van een deel van ons volk wordt toegepast, n.b. met geld waar ze zelf aan meebetalen, is blijkbaar voor sommigen een vanzelfsprekende zaak. Van een behoefte is immers niets gebleken.

bezoekt op hemelvaartsdag 1960 landdag wageningen in „junushoff”

Openingsrede door Dr. C. van Rijsinge, kleurenfilm, declamatie, naar keuze excursies, landbouwhogeschool, wandelen of gespreksgroepen (voor kinderen toneelstukje).

Deelnemerskosten (inclusief 2 consumpties) f 1,50 per persoon.

Inlichtingen bij: Secr. Gew. Gelderland v.h. Hum. Verbond, p/a Mej. J. M. Alberts, Zutphenseweg 72, Lochem.

BEVRIJDING

Vijf mei 1960. Overmorgen is het zover. En zo staan wij dan alweer aan de vooravond van de vijftiende herdenking van onze bevrijding.

Gaat het U ook zo, luisteraars, dat het begrip bevrijding U wat moeilijk over de lippen komt? Er is in al die jaren alweer zoveel gebeurd en wij hebben allemaal een zekere neiging tot oppervlakkigheid. De stelling kan zelfs worden verdedigd, dat wij slechts bij de gratie van die oppervlakkigheid kunnen leven. Stel U voor, dat wij ons alles persoonlijk gingen aantrekken. Dagelijks bestormen ons de gebeurtenissen. Wie 's avonds zijn krantje opslaat na een vermoeiende dagtaak, wie de knop van de radio omdraait voor het beluisteren van de nieuwsberichten wordt maar al te vaak geconfronteerd met de meest afschuwelijke bijzonderheden. Ergens is een grote overstroming geweest, elders is een opstand met wapengeweld onderdrukt, het moderne verkeer heeft zijn tol geëist. Zelfs in onze onmiddellijke omgeving worden wij zo dikwijls met allerlei nare dingen bestormd. Mensen, die wij dagelijks op kantoor ontmoeten zitten in de grootste moeilijkheden, een sterfgeval in onze omgeving, iemand van wie we het niet eens direct verwacht hadden blijkt in de eenzaamheid van de grote stad het hoofd niet boven water te kunnen houden.

Ach, als we er allemaal bij stil zouden blijven staan hadden we geen leven meer. We gaan er maar liever aan voorbij. We accepteren het. We beschouwen leed en ondergang als een even integrerend onderdeel van ons bestaan als blijdschap en vreugde.

Maar dan moeten we ook nog, temidden van al die overstelpende indrukken, ons het verleden herinneren. Het uitbreken van de oorlog, de vijf donkere jaren van de bezetting die haast niet waren om door te komen, de lang verbeide bevrijding ten slotte. In dagen als deze dringen de herinneringen zich ondanks alles toch meer dan ooit op. We staan er onwillekeurig bij stil. We willen er graag nog weer eens over praten. Om ons dan plotseling met een schok te realiseren hoever het al allemaal achter ons ligt.

Iemand van een jaar of 22 mag toch echt wel in elk opzicht als volwassen worden beschouwd. Over allerlei onderwerpen valt met zo iemand te praten. Tijdens zo'n gesprek merk je niets bijzonders. Een generatieverschil hoogstens. Tot het onderwerp van de bevrijding ter sprake komt. Want die bevrijding, ja, wat is dat voor zo iemand? Het uitbreken van de oorlog is voor hem of haar niets anders dan een jaartal in de geschiedenisboekjes. Een jaartal, zoals we er in onze jeugd zoveel hebben moeten leren en waarvan er doorgaans zo weinig zijn blijven hangen. 1600 slag bij Nieuwpoort. 1763 vrede van Hubertsburg. Oorlog en vrede als de enige eeuwige wisseling in de stroom van het menselijk bestaan. Twee begrippen, die zich slechts in de eigen doorleefde ervaring als een werkelijke tegenstelling doen kennen. En wat weet zo'n twee-en-twintigjarige daarvan? Zijn schuld is het niet. Hij heeft niet aan den lijve de pijniging gevoeld van de bezetting van zijn land. Hij herinnert zich niet de verklaring van Seys Inquart, dat het Nederlandse volksbestaan ongerept

zou worden gelaten en alles wat daarop volgde.

Hij weet niet meer van razzia's en onderduikers, van dwangarbeid en hongertochten. Hij weet evenmin van het zitten bij de Engelse radio in de bange afwachting van de dagelijkse oorlogsfeiten. Zouden er belangrijke beslissingen gevallen zijn, geven de nazi's het nog niet op, zou er wel ooit een einde aan deze nachtmerrie komen? Het massale protest tegen de jodenvervolgung, het artsen- en studentenverzet, de heroïsche spoorwegstaking; wat kan men er de jeugd, wat kan men er de jongere generatie eigenlijk nog van vertellen?

Toen de voedselpakketten uit de lucht kwamen vallen sprong het hart open van blijdschap. Ondanks alle ellende, ondanks de hongersnood niet eens in de eerste plaats vanwege het voedsel zelf. Want men besefte maar al te goed, dat de distributie daarvan toch nog wel enige tijd in beslag zou nemen. Maar we wisten, dat het einde gekomen was, dat we ontslagen werden uit onze kooi, waarin we ons vijf lange jaren opgesloten hadden geweten.

Bij de vertoning laatst van een bekende film over de Duitse oorlogsmisdadigers heeft een al even bekend dagblad een aantal jongere bezoekers van de bioscoop ondervraagd. De bedoeling was juist bij hen te weten te komen wat er van dit niet doorleefde verleden was blijven hangen. Welnu, de resultaten waren mager en zelfs van Seys Inquart wisten de meesten niet meer te vertellen, dan dat hij eens een ondankbare rol in Oostenrijk had gespeeld.

Och, het is allemaal zo begrijpelijk. Want wat weten wij ouderen er nog van? Wij staan er toch ook niet dagelijks bij stil? Wij hebben geleefd bij de herinnering aan de eerste wereldoorlog, of aan de boerenoorlog of zelfs aan de oorlog van 1870. Oorlogen, die al naar gelang van onze leeftijd, óók alleen maar data zijn geweest in onze geschiedenisboekjes. En nu leven we dan in het atoomtijdperk. Niets is onmogelijk meer. Vliegtuigen brengen ons binnen een dag de aardbol rond. Nieuwe energiebronnen worden aangeboord. De wereld draait sneller en alles wordt mooier en beter, bigger and better. Amerika is nu met recht het land van de ongekende mogelijkheden geworden, nieuwe werelddelen komen op, de Westeuropese ministers spreken van een tijdperk van superhoogconjunctuur. In Duitsland het Wirtschaftswunder — het meisje Rosemarie inbegrepen —, in ons eigen land het verrassende naoorlogse herstel en dat ondanks het verlies van Indonesië. En de vrolijkheid, de uitgelatenheid over de weelde schijnt hier en daar nauwelijks grenzen te kennen. Leefde men veertig jaar geleden nog in de gay twenties, de opgewekte jaren twintig, nu staan we dan — zo las ik laatst in het blad Encounter — aan het begin van de roaring sixties, het schaterende en uitgelaten tijdvak van vijftien jaar na de tweede wereldoorlog. Maar het is een dans op de rand van de afgrond en wij weten het. We zijn juist geneigd voor de consequenties van die afgrond terug te vluchten; ziedaar óók een deel van onze vrolijkheid.

Vlak na de bevrijding leek het allemaal zo

gemakkelijk om constructief te zijn. De positieve doelstellingen lagen immers zo onmiddellijk voor het grijpen. Alle aandacht moest er wel op worden geconcentreerd. De lange jaren van de bezetting hadden ons volk tot een hechte eendracht samengesmeed. Wij beseften het, maar wat bleef er van over? Hoe velen zullen zich nu nog de vrijheden van het Atlantisch Handvest herinneren, een lichtpunt in de dagen van de onderdrukking? Onveranderlijke uitgangspunten voor een menswaardig bestaan. Vrijheid om de oceanen en de grote zeeën over te steken. Vrijheid om zijn eigen regering te hebben, zijn eigen zaken te regelen. Veiligheid tegen buitenlandse agressie. Vrijdom van vrees en gebrek.

Wat is er allemaal van terecht gekomen? Kan onze luchtvaart, kunnen onze zeeschepen vrij de eigen vleugels uitslaan? Behoeven wij niet angstig meer te zijn? Niet angstig meer voor de toekomst van ons zelf, die van onze kinderen, die van onze medemenssen? Maakt de armoede in grote delen van de wereld de mens nog niet steeds tot zijn slaaf en viert de onverdraagzaamheid niet hoogtij op verscheidene plaatsen in de vorm van rassendiscriminatie e.d.? En in eigen land. Kibbelen wij niet vaak om beuzelarijen? Vervult het idee van vrij te zijn ons nog steeds met hetzelfde diepe gevoel van dankbaarheid?

Neen, de ouderen onder ons mogen dan een „dimensie” meer hebben dan de jongeren omdat zij de oorlog zelf hebben meegemaakt, ook voor hen, ook voor ons is het moeilijk om het rad van de historie terug te draaien. En toch kan het zijn nut hebben dat af en toe eens te doen. Ja, het is zelfs noodzakelijk daar op een dag als vandaag bij stil te staan. Niet om ons aan de schrijnende feiten van het verleden te blijven vastklampen, zoals het vrouwtje dat ik laatst sprak en dat bij iedere gelegenheid weer opnieuw in opwinding raakte en niet uitverteld kon komen over haar wederwaardigheden in het Japanse bezettingskamp. Een triest voorbeeld van de psychische en morele schade, die een oorlog in de geesten aanricht. Zo iets moeten wij trachten te voorkomen, ook als het moeilijk valt. Wat achter ons ligt mag geen stolsel worden in onze bloedbanen, waardoor de normale stroom van het leven wordt afgedamd, voorgoed en onherroepelijk. Leven is voortdurende ontwikkeling; geen stilstand als bij de axolotl in een bepaald onvolgroeid stadium van het bestaan.

Als de bevrijding ons vandaag de dag iets te zeggen heeft, moet het iets anders, iets meer, iets beters zijn. Een positieve bijdrage tot het innerlijk weten omtrent de ondoorgrondelijkheid van ons mens-zijn, die ons desondanks een taak oplegt. Zeker in dit opzicht mogen de offers, die werden gebracht, niet tevergeefs zijn geweest.

Wanneer wij als mens staan voor een werkelijkheid, die ons op velerlei wijzen beangstigt, dan mogen wij daarvoor niet terugvluchten. Dan is er geen uitkomst in de oppervlakkigheid, geen toekomst in de veronderstelling, dat na ons de zondvloed mag komen. Ik weet het wel; wij zijn van nature geneigd tot een zeker egoïsme, of, om het wat vriendelijker te zeggen, een neiging om egocentrisch te staan tegenover de dingen om ons heen. En voor de narigheid sluiten wij ons o zo graag geheel af.

Toch voert een dergelijke levenshouding niet tot het doel en dat weten wij trouwens ook wel in ons diepste zelf, omdat in ons allen

een waardebeseft aanwezig is, dat wij niet bij machte zijn naar willekeur te wijzigen.

Wij staan niet alleen op de wereld. Maar als wij dat zo uitleggen, dat wij behoren tot wat de moderne filosofie noemt „het men”, dat wij ons gedragen naar wat „men” zegt, dat wij zonder meer accepteren wat „men” juist vindt of (om een ander uiterste te nemen) dat wij überhaupt niets meer accepteren, dan zijn wij op de verkeerde weg. Want om werkelijk mens te kunnen zijn moeten wij door dit leven heen, moeten wij ons onderscheiden van het radertje in de machine, dat automatisch zijn taak vervult, moeten wij in werkelijke communicatie trachten te staan tot onze medemenssen. Juist dit in voortdurende communicatie staan vormt een typische trek van ons bestaan. Alleen wanneer wij het zo bezien kan het leven ons tot een dagelijkse bevrijding worden.

Wie boven zichzelf wil uitstijgen en daardoor zichzelf wil vinden moet zich verantwoord weten. Onder alle omstandigheden moet hij tegen zichzelf kunnen zeggen: er gebeure, wat gebeurt, ik heb mijn plicht gedaan. En nu weet ik wel, dat het voor de kritische luisteraar niet al te moeilijk zal vallen om ook begrippen als „plicht” en „verantwoordelijkheid” onder de stoffige begrippen te rangschikken. Zoals wij zoveel van de begrippen, die wij in het leven hanteren geneigd zijn naar de taalkundige vuilnisbelt te verwijzen zodra wij menen, dat zij versleten en afgekauwd zijn geraakt en voelen, dat we er met grote woorden alleen niet komen. Toch hoop ik, dat mijn bedoeling duidelijk is. Juist vandaag zijn wij misschien meer dan anders geneigd elkaar te benaderen over de afronden heen van misverstanden en verschillen van mening.

Wij herdenken immers de bevrijding. En als het goed is vervult ons een intense blijheid en dankbaarheid. Wij willen ons opnieuw het verleden in de herinnering roepen en ook de jongeren onder ons trachten er zich een voorstelling van te vormen. Maar wij willen er meer mee doen dan het in onze hand houden om het vervolgens weer in een stoffige lade op te brengen voor de eerstvolgende vijf, tien of vijftien jaar. En als het mocht breken in onze hand zouden wij daarmee iets van onszelf breken.

Wij willen trachten het te verwerken als een doorleefde ervaring; niet als een remming maar wel als een waarschuwing voor de toekomst opdat niet opnieuw tot een deel van de huidige generatie gezegd zou behoeven te worden: gij zijt op zijn best de mest op de akkers van wat hierna komt. En wij zouden het wel willen uitschreeuwen: dit zal nooit meer gebeuren! Laat dat voor ons de voornaamste bijdrage tot deze herdenking zijn. Dan zullen wij tenminste niet voor niets herdenken. Het is niet zo dwaas om over dit soort dingen eens zijn gedachten te laten gaan, zoals tegenwoordig temidden van het geroezemoes van de moderne wereld helaas maar al te velen geneigd zijn te veronderstellen. Het is niet teveel gevraagd om temidden van de drukte van het bestaan eens even in zichzelf te keren, zichzelf trachten te vinden. Deden we het maar vaker. Want heus, als het ons lukt, als wij er maar naar blijven streven, als wij ons zelf weten te bevrijden zullen we daarmee helpen te voorkomen nog eens zo'n andere bevrijding — als wij dezer dagen gedenken — te moeten meemaken.

ROETHOF

EEN BRIEFWISSELING

Sind '58 is in West Duitsland een opzienbarende boek verschenen: „Die Zukunft des Unglaubens” van Gerhard Szczesny. In tien maanden tijds zijn van dit boek, dat niet tot de ontspanningslectuur gerekend kan worden, 13.000 exemplaren verkocht. Het heldere, bewogen betoog van de schrijver vraagt erkenning van de z.g. ongelovige mens als een gelijkwaardige partner in de samenleving en in de strijd om het behoud van het beste in de Europese cultuur. Hij komt op tegen de in sommige kringen nog gangbare mening, dat alleen het christendom de ontbindende krachten, die onze beschaving bedreigen, weerstaan kan. Deze opvatting immers doet velen onrecht en sticht kwaad onder hen, die in de daar bedoelde zin van het woord niet geloven kunnen en dus een eigen weg zoeken. Het boek bevat veel wat een bespreking voor de microfoon zou verdienen. Ik kan nu slechts één onderwerp aanroeren, niet uit dit werk zelf, maar uit een briefwisseling, die er het vervolg op is. De brieven zijn gepubliceerd in de reeks der List-Bücher onder de titel „Glaube und Unglaube”. Het zijn er zes van Friedrich Heer, een Oostenrijker, katholiek cultuurhistoricus, met de bijbehorende antwoorden van Szczesny. Wie in de hoop op een sensationeel debat begint te lezen, komt bedrogen uit. Emotionele uitlatingen en al te gemakkelijke veroordelingen zijn achterwege gebleven. Het verschil in zienswijze komt goed uit. Misverstanden verrijzen, het is blijkbaar moeilijk die te vermijden. Zij worden slechts ten dele uit de weg geruimd. Maar de winst is een duidelijke formulering van de tegenover elkaar staande uitgangspunten en het aan de dag tredende respect voor elkanders inzichten. Zo kan men dit gesprek zien als een voorbereiding van een „samenwerking in het besef van een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid”, waartoe hier te lande Prof. Kraemer in zijn geschrift „Kerk en Humanisme” christenen en humanisten opgeroepen heeft. Een onderwerp hieruit dus: de beschouwingen van de twee auteurs over het leed in het mensenleven. Geen theoretische kwestie. De wanhopige vraag: „Waarom dit alles?” komt menigeen over de lippen, die zijn leven onderbroken ziet door noodlottige gebeurtenissen, welke hem het verder gaan vrijwel onmogelijk maken. En komt ook tot uiting in verontwaardigde protesten tegen onrecht en geweld.

Als Szczesny hierover begint legt hij de volle nadruk op de spontane menselijke behoefte zo weinig mogelijk leed te veroorzaken en te dulden. Van de spanningen, waaraan de mens in nood is blootgesteld, ziet hij allereerst de vernielende uitwerking. Daarom moet het zedelijk streven van de mens volgens hem er op gericht zijn zowel in zichzelf als in zijn verhouding tot de anderen tot een harmonisch evenwicht te komen, dat zo weinig mogelijk door spanningen wordt verstoord.

Heer ziet hier een gevaar: de miskenning van de waarheid, dat lijden loutert. Hij stelt voorop, dat er menselijk leed is, dat met inspanning van alle krachten bestreden moet worden: de honger van vele miljoenen, hun

onmenselijk slechte huisvesting, het lijden, dat hulpelozen aangedaan wordt door verwaarlozing, uitbuiting of alleen maar, doordat zij als minderwaardige wezens beschouwd en dus misbruikt worden.

Maar daarmee, meent hij, is lang niet alles gezegd. En hij spreekt er zijn bezorgdheid over uit, dat het streven naar een persoonlijk en een samen leven, waaruit de spanningen zoveel als mogelijk gebannen zijn, een geestelijk goed verloren doet gaan. Hij richt zich zeker niet tegen Szczesny en diens geestverwanten alleen, als hij zegt bang te zijn voor een christendom zonder leedervaringen, voor een ethiek, die geen plaats heeft voor de positieve betekenis van het lijden. Dit is geen nieuw geluid. Zeer veel mensen hebben de kracht om hun moeilijkheden te boven te komen geput uit hun godsdienst, waarin de gedachte leeft, dat zelfs het ergste leed de mens tot heil strekt. En menige denker, menige dichter, die in zijn leven de heilzame werking van die perioden, welke het zwaarst te dragen waren, ervaren heeft, uit zich in overeenkomstige termen. De overbekende woorden van Alfred de Musset: „L'homme est un apprenti, la douleur est son maitre et nul ne se connait tant qu'il n'a pas souffert”. De mens is leerling, de smart zijn meester en niemand kent zichzelf, zolang hij niet geleden heeft, staan niet alleen.

Zij zijn ook niet terug te brengen tot van tevoren vaststaande geloofsvoorstellingen. Het lijkt er veel op, dat het hier gaat om levenservaring, die het gemeenschappelijk eigendom van velen is. De humanist zal om hier tot helderheid te komen met zichzelf te rade moeten gaan. Als in zijn eigen leven een diep ingrijpende teleurstelling, een groot verlies hem getroffen heeft, zodat de uitwerking der gebeurtenissen alleen maar verwoestend leek, terwijl hij toch ten slotte er in geslaagd is weer overeind te komen en verder te gaan, dan zal hij, terugziende, kunnen zeggen: dit alles heeft iets in mij achtergelaten. Niet slechts het litteken van een wond, door de tijd geheeld, maar meer. Een veranderde levenshouding, een nieuwe levensmogelijkheid misschien. Een zuiverder onderscheid tussen wat het leven waarde geeft en wat niet; de kleine dingen zijn hem niet meer zo belangrijk als voor die tijd. Hij zal Heer kunnen bijvallen, wanneer die zegt, dat leed en spanningen, welke om een oplossing vragen, hij ons mens-zijn behoren, er een waardevol onderdeel van uitmaken. En zonder voorbehoud zal hij toegeven, dat geleden hebben iemand geschikter maakt mee te leven met een ander mens in nood.

Maar is dit het laatste woord? Ik dacht van niet. Hoe is de erkenning van de waarheid, dat het lijden de mens leert mens te zijn in de beste zin van het woord, te rijmen met het diep in ons wortelende verlangen leed te verzachten en het waar mogelijk af te wenden? Wie het laatste doet, zou dan de ander de gelegenheid ontnemen om van zijn pijnlijke ervaringen te leren.

Ligt hier nu werkelijk een moeilijkheid? Toch alleen voor wie in de fout van voorbarig generaliseren vervalt, d.w.z. voor wie uit het inzicht, dat leed de mens — en nu las ik hier één woord in — kan louteren een

gedragstijl afleidt, die voor iedereen zou gelden en die dus elk mens in nood zou moeten worden voorgehouden. En, laat ons eerlijk zijn, dat is in het verleden vaak gebeurd en het gebeurt nog. Maar het is tot in de grond verkeerd. De werkelijkheid is anders. Mensen verschillen en er zijn zeer uiteenlopende vormen van leed. Terwijl de ene mens zich te weer stelt, als het noodlot hem treft en vecht om weer overeind te komen, mist de ander de geestkracht zijn leed te dragen, de moed om verder te gaan. Er is geen levensrecept, dat voor allen geldt.

Bovendien, na wat zo juist gezegd is over smartelijke ervaringen, die de mens iets leren, is het nu nodig duidelijk vast te stellen, dat veel leed alleen maar een vernietigende werking heeft, dat mensen aan zulke ellende kapot gaan of er door degenereren.

Wie zijn ogen niet sluit voor de dikwijls zo gruwelijke levenswerkelijkheid, ziet dat telkens weer gebeuren. Hem besterft elk woord over leed, dat de mens tot heil strekt, op de lippen.

Het zijn nu juist de mensen, die dit treft, welke door hun hulpeloosheid een beroep op ons doen en wij kunnen niet anders dan op een of andere wijze antwoord geven. Dan worden wij van binnen uit er toe gedreven onrecht en geweld, machtmisbruik en wreedheid te bestrijden en het leed, dat reeds is aangericht, te verzachten, de geslagen wonden zo niet te helen dan toch te verzorgen.

Wanneer het gaat om het kwaad, dat mensen elkander aandoen hetzij in de persoonlijke omgang, hetzij door hun maatschappelijk gedrag in een samenleving, die van werkelijk samenleven dikwijls nog zo bitter weinig laat zien, dan is het duidelijk wat ons te doen staat.

Dit kwaad kan verholpen en moet dus bestreden worden. „Dan is elk gepraat over leed, dat loutert, uit den boze.” Maar de smart treedt nog in een andere gedaante ons leven binnen. Zij wordt dan veroorzaakt door onverwachte gebeurtenissen, die niemand tegenhouden kan. De dood gaat geen huis voorbij. Een blijvende verwijdering tussen mensen, die elkaar na staan, kan zich als een onafwendbaar noodlot voltrekken. Een ongelukkige samenloop van omstandigheden kan een opeenstapeling van tegenslagen veroorzaken, die iemand aan de rand van de ondergang brengen.

In al zulke situaties komt de mens voor het onherroepelijke te staan. Wat kunnen wij dan nog doen om te helpen? Niet veel meer dan tot hem gaan en meelevend hem doen gevoelen, dat hij in zijn nood niet alleen staat. Er bij zijn, alleen maar er bij zijn. Dat lijkt wel erg weinig. Toch spreke men daar niet geringschattend over. Dit kan namelijk, in-

dien het uit een echte drang tot hulp geven voortkomt, en als het ons volgehouden wordt, er toe meewerken, dat het leven zijn rechten herneemt en de betrokkene weer begint zich te verweren. Het kan gebeuren, dat hij ten slotte, beter opgewassen tegen de moeilijkheden van het leven dan voor dien, verder gaat.

Beter opgewassen tegen 's levens moeilijkheden. Dit doel zal ieder voor ogen staan, die zwakken wil bijstaan in hun pogingen de weg door hun leven te vinden. De vraag, hoe dat geschieden moet, blijft er een, die zich telkens weer aan ons opdringt. Hier liggen namelijk wel moeilijkheden. Mag ik met een eenvoudig voorbeeld laten zien, waarop ik doel? De zwakken beschermen, hun leed verzachten, het geldt allereerst voor ons volwassenen tegenover kinderen.

Maar dit kan niet betekenen, dat wij elke oneffenheid, die het kind op zijn weg vindt en die het pijn doet, uit de weg ruimen. Het moet ook leren van pijnlijke ervaringen. Wij hebben het dus goed geholpen, als wij uiteraard rekening houdend met wat het verdragen kan, het zelf zijn moeilijkheden laten overwinnen. Wij zullen niet elk leed afwenden. Zo wordt het weerbaar, minder afhankelijk van de wisselingen van het lot.

Indien wij met een volwassene in nood te maken krijgen, een, die al min of meer vastgegroeid is in een levenspatroon, dat doeltreffend helpen moeilijk maakt, dan wordt het minder eenvoudig. Kunnen wij zo iemand er toe brengen de hindernis, die voor hem ligt, zelf te nemen? Of maken wij hem, als wij dit proberen, des te meer bewust van zijn onmacht? Weten wij hoe zwaar het leed hem drukt en wat er voor hem nog mogelijk is? Te grote tegemoetkoming kan het innerlijk herstel vertragen, goed bedoelde aanmoediging, die te veel van hem vergt, kan ernstige schade aanrichten.

Hoe komen wij hieruit? Hoe ver komen wij in een concreet geval met het inzicht, dat leed aanvaarden en trachten ervan te leren, de weg uit de moeilijkheden is? Wanneer moeten wij elke poging de morele weerstand van de ander te versterken achterwege laten en alleen maar het leed verzachten, zo veel mogelijk, en hoelang moeten wij dat doen?

Wie zal deze en dergelijke vragen beantwoorden, telkens weer anders al naar de mens en de omstandigheden, waarin hij verkeert? Die zelf veel geleden heeft? Die, bewogen door het leed van de ander, met zijn hele hart en met zijn hele verstand er bij is? Met deze van onzekerheid getuigende vragen besluit ik dit praatje. Het heeft een goede kant met een vraagteken te eindigen.

Dr. D. H. PRINS.

lezingen voor de radio

zo.	22 mei	VARA	9.45 uur	Prof. Dr. G. Stuiveling: „Uit humanistisch oogpunt”.
zo.	29 mei	VARA	9.45 uur	Mr. H. B. J. Waslander: Geloof en ongeloof; Kerk of geen kerk.
zo.	5 juni	VARA (1e Pinksterdag)	9.50—10.—	Prof. Dr. J. C. Brand Corstius: „Taal noch teken?”
dinsd.	7 juni	AVRO	16.00 uur	Dr. J. P. v. Praag: onderwerp nog niet bekend.
zo.	12 juni	VARA	9.45 uur	Dr. A. L. Constandse: „Redelijk egoïsme”.

ZIEK

Als ik mij zou toelagen op het vervaardigen van aforismen zou ik schrijven: Een gezond mens moet af en toe ziek zijn. Of: Het is ongezond om nooit ziek te zijn. Dat zou dan weer eens wat oude wijn in een nieuwe zak zijn, of als u wilt nieuwe wijn in een oude zak, want er is al lang een spreekwoord, dat zegt: Krakende wagens duren het langst.

Maar ik vervaardig geen aforismen, want één of twee of tien van deze kernspreuken mogen aardig zijn, de mensen die er boekjes mee vullen houd ik voor lieden, die een privé-bijbeltje willen schrijven. En dat is mij in dit tijdsgewricht net iets te pedant.

Als mijn aforisme het minimale waarheidsgehalte bezit, dat een aforisme behoort te hebben, ziet het er slecht met mij uit. Ik heb eens gelezen, dat de gemiddelde ziektefrequentie rondom de vier percent ligt, hetgeen betekent, dat iemand gemiddeld één dag per vier weken recht heeft op een dag om op te knappen. Volgens de statistiek heb ik dan op dit ogenblik meer dan een jaar vakantie te goed. Dit wil dus zeggen, dat ik een vol jaar doorgesjouwd heb, terwijl anderen heerlijk lagen te herstellen. Natuurlijk krijgt men voor deze prestatie, die overigens alleen voordelen heeft opgeleverd aan ziekenkassen en -fondsen, tenslotte de rekening gepresenteerd. Op een gegeven ogenblik zijn alle onderdelen ten gevolge van verwaarloosd onderhoud zo radicaal versleten, dat de machine definitief weigert. Ditmaal ten bate van het pensioenfonds.

Ik wil hiermee maar zeggen, dat het heus niet zo prettig is steeds in blakende gezondheid door het leven te gaan. En ik was dan ook werkelijk opgelucht, toen ik onlangs bespeurde, dat mijn wagen begon te kraken. Men vatte dit nu letterlijk op: mijn bewegingen gingen vergezeld van een luguber geluid, zoiets als men ook hoort, wanneer men iets aan een geraamte verschikt, maar dan droger.

Het verdere verhaal van mijn lichamelijke verval bespaar ik u. Ik wendde mij tot een huisarts, die blijkbaar een uitstekend beklante nering dreef. In zijn wachtkamer heb ik een uitermate leerzaam uurtje doorgebracht.

Er stond een tafeltje, waarop een keur van tijdschriften was uitgesteld. Daar lag bijvoorbeeld Panorama, een blad, dat ik altijd bij de kapper lees en dat nooit zó boeiend is, dat ik er mijn beurt voor laat voorbijgaan. Er lag, natuurlijk een blad over auto's, want artsen steken niet onder stoelen of banken, dat zij op onze kosten aan het autovervoer deelnemen.

Maar mijn aandacht werd getrokken door een tijdschrift, waarin de medische wetenschap voor leken gepopulariseerd was en dat was nu wat ik in mijn staat van verval

juist behoefde. Tot mijn genoegen vernam ik, dat per jaar slechts één van de 140 landgenoten het tijdelijke met het eeuwige verwisselt, hetgeen volgens een eenvoudige berekening inhoudt, dat de gemiddelde mens hier 140 jaar moet worden. Welnu, dan ben ik nog niet op de helft.

Maar ik las ook over de vele geheimzinnige en verfijnde organen die er voor zorgen, dat wij gaande blijven. Het is toch wonderlijk, dat onze machine loopt op een hapje patat-friet met een slokje kouwe thee en een kersenbonbon als er niet anders is, maar ook op kip aan 't spit, witte bordeaux en een eind kantoek. Al deze ingrediënten worden verwerkt tot snorharen, tenen, hier en daar een bloedvat, een stukje oorlel en zulk soort dingen.

Men kan zich er slechts over verbazen dat d. t. allemaal jaar in jaar uit goed blijft gaan, behalve dan die ene dag in de vier weken. Bij een machine, die door de mens zou worden geconstrueerd zou men ongetwijfeld bij een eenzijdig dieet geheel en al snor worden of teen.

Het bleek mij ook, dat het kraken geenszins verontrustend was. Integendeel, het hoorde er bij. Mij werd bovendien aangezegd, dat de haren in snel tempo zouden vergrijzen en vervolgens uit zouden vallen (klopt), dat het beklimmen van trappen en bergen bezwaarlijker zou worden (klopt ook), dat de kersenbonbons zich in de vorm van spek op de buikwand zouden vastzetten (wéér een wonder, maar ook dat klopt) en dat ik dus, als ik normaal zou vervallen — waar alles op wees — pas omstreeks mijn 140ste verjaardag bij het crematorium verwacht werd. Eigenlijk had ik toen bij de dokter al niet meer te maken, ik wist het nu wel. Maar ik werd in een gesprek gewikkeld door een dame, die letterlijk iets aan de hand had en een tijdschrift bestudeerde over bungalows in de Verenigde Staten. Zij wilde mij de plattegrond van een bungalow uitleggen, zo als ze er zovele in Californië had gezien en die daar vrijwel niets schenen te kosten. Voor \$ 50.000 had je al een hele mooie en toen zij aan mijn gezicht zag, dat ik snel 50.000 maal f 3,80 zat uit te rekenen, verzekerde ze mij, dat die dollars daar zowat nik waard waren.

In haar geestdrift vergat ze haar hele hand en de andere patiënten waren in onderlinge gesprekken over hun kwalen ook al aardig opgekikkerd toen ze in de spreekkamer mochten binnengaan.

Als het u interesseert wil ik u wel zeggen, dat het gekraak me geen vrije dag heeft opgeleverd. „La-maar kraken”, zei de arts. En kalmpjes aan doen, je bent geen jongen meer.”

Nou, dat wist ik al.

H.H.

Wilt U meer weten over het moderne humanisme? Vraag dan een overzicht van de thans verkrijgbare brochures. Wij verstrekken dit gratis op Uw aanvraag. Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.